

još 1922. pa do one koja nosi naslov »Antologija narodne poezije« (izdavač Nolit), a uredio ju je Vojislav Đurić, te je objavljena god. 1960. Ispravno je da urednici takvih knjiga smatraju Vukove zbirke klasičnima, da se na njih često pozivaju i da ih detaljno konzultiraju pri takvu poslu, samo nije ispravno kad za konačan izbor uzimaju primjere gotovo samo iz njih, a mimoilaze druge zbirke jednako vrijedne kao što su Vukove, a kojih ima nekoliko i štampanih i u rukopisu. »Antologija jugoslovenske narodne lirike«, koju je uredio Vladan Nedić, odstupila je od te uobičajene velike zavisnosti o Vukovim zbirkama i potražila u zbirkama drugih sakupljača ili objavlivača — ne mimoilazeći, dakako, ni Vukovih — uzorne primjerke za svoj izbor. U tu svrhu urednik je, kako sam ističe u predgovoru, pročitao 55.000 narodnih pjesama da bi ih konačno mogao samo trista izdvojiti i uvrstiti u svoju antologiju.

A što je vrijedno posebne hvale, to je što se on nije skanjivao da u svoj izbor unese i pjesme onih sakupljača koji živi i zdravi, osim dvojice, još u naše dane kupe svoju građu na samom terenu: »Skorašnji zapisi Ljubice i Danice Janковиć, dr Vinka Žganca, Dragutina Đorđevića, Miodraga Vasiljevića i drugih ukazuju na činjenicu da su se u izvesnim krajevima naše zemlje lirske obredne pesme sačuvale sve do danas. One se još uvek mogu sakupljati — u dvanaestom času, ispred vremena koje ih odnosi«. Samo mi bismo nadodali da se mogu još uvijek sakupljati ne samo obredne pjesme nego i pjesme drugih sadržaja i namjena, i to u dosta slučajeva u nekim svojim veoma reprezentativnim primjercima. No pored svega napora koji je urednik Nedić uložio pri svom radu i svih činjenica koje je upoznao za vrijeme toga rada, njegov izbor nije onako dobar kako je mogao biti. A bojimo se da je tome razlog i taj što se držao unaprijed usvojenih mišljenja o superiornosti nekih pokrajina nad drugima. No bez obzira na to, onoga koji pozna više-manje svu dostupniju građu lirske poezije narodâ Jugoslavije, Nedićev izbor može samo djelomično zadovoljiti i pored određenog broja nekih priloga, koje je on svojim izborom obuhvatio, a svi im uglavnom priznaju izuzetnu uspjelost. Takvi su prilozi, među ostalim, oni koji nose brojeve: 1, 36, 75, 80, 88 (zapravo jedna pjesma koja se nalazi iz neopravdanih razloga raskomadana pod br. 75, 80 i 88), 91, 95, 113, 121, 132 i još neke. Mitološku interpretaciju uspjele, a u toj svojoj uspjelosti jednostavne pjesme koja počinje stihom »Vojevao beli Vide, koledo«, a nalazi se pod br. 1, ne smatramo ni potrebnom ni opravdanom.

U Nedićevoj antologiji najviše je zastupana poezija koju je dr Vinko Žganec u svojoj zbirci »Hrvatske narodne pjesme, kajkavske« (1950) nazvao »lakom lirikom«. Baladâ i romancâ lirskoga karaktera ima razasutih svuda po antologiji, ali najviše među pjesmama koje Nedić zove porodičnim.

Možda nije bila najsretnija ideja ni da urednik pjesme označi samo brojevima umjesto naslovima kad izdanje ionako nije znanstvenoga karaktera nego beletrističko-poučnoga. Istina je da narodne pjesme nemaju naslova i da je mnogo od njih naslov dao pojedini sakupljač ili izdavač, ali u tom slučaju mislimo da bi ipak bilo bolje uzeti početni stih za naslov pa uz takav naslov metnuti brojku, nego mjesto naslova metnuti samo brojku. Pogotovo kad u antologiji jedna pjesma ide za drugom i kad više njih nosi zajednički naslov prema sadržaju koji ih vezuje.

Urednik je unesenu građu podijelio na pet dijelova: 1. obredne i običajne; 2. pjesme o radu i uz rad; 3. vjerske pjesme; 4. ljubavne pjesme (kojih ima najviše) i 5. porodične pjesme. Vrijedne su svake hvale napomene i bilješke kojima je Vladan Nedić popratio zbirku kao i popis svih onih djela iz kojih je uzimao pojedine priloge. Veoma malen broj pjesama koje su povezane uz more jedna je od osobina i ove antologije lirske narodne poezije.

O. Delorko

VUKOMAN DŽAKOVIĆ, NARODNE TUŽBALICE. ANTOLOGIJA. Narodna knjiga, Beograd 1962.

O osobitoj snazi naših naricaljki pisao je još u XV st. hrvatski humanist iz Dalmacije Juraj Šižgorić. On je te naricaljke, koje je čuo u Šibeniku i njegovoj okolini, smatrao jačim od oplakivanja Tetide i Eurijalove majke.¹ Među južnim Slavenima posebno se ističu svojom uspjelošću naricaljke zapisane u Crnoj Gori,

¹ Eurijal — lik iz Vergilove »Eneide«.

Istri, Boki Kotorskoj i Makedoniji. O naricaljkama kojima se posebno oduševljavao Šižgorić, danas na žalost ne znamo više ništa. Sad je naricaljkama nekih pokrajina Jugoslavije ispunio čitavu jednu zbirku njihov crnogorski proučavač Vukoman Džaković. On ih je nazvao tužbalicama, ali u predgovoru razlikuje tužbalice-običaje (to bi bile naricaljke u nas Hrvata) od tužbalica-pjesama. Pri toj diobi Džaković se poziva na Vuka koji u svom djelu »Život i običaji naroda srpskoga« razlikuje tužbalice koje ne znaju za neku postojanost teksta od tužbalica koje za nju znaju. A ovih je drugih baš Vuk našao samo u Boki Kotorskoj i u Paštrovićima. Džaković kaže da se ono što je Vuk u tom smislu utvrdio prije 100 godina nije ni danas izmijenilo. Tako su, npr., tužbalice (u ovom osvrtnu mi ćemo se držati Džakovićeve naziva) koje je zapisao u naše dane Nikola Bonifačić Rožin u Istri, kao i pisac ovog osvrta, pa dr V. Žganec i St. Stepanov u Poljicima (Dalmacija), isključivo improvizacije² stvorene ad hoc, pa kao takve nemaju postojana oblika u onom smislu u kojem ga imaju, prema Vukovu i Džakovićevu mišljenju, bokoškotske i paštrovićske. S improviziranim tužbalicama upoznao se nedavno i talijanski učenjak Alberto Cirese u pokrajini Molise, kad ih je proučavao među Hrvatima, izbjeglicama pred Turcima, naseljenima pred više stoljeća u tom kraju južne Italije.³ I u Kaštelima između Splita i Trogira Vuk je naišao na tzv. tužbalice koje ne znaju za neku postojanost teksta, a takve su tužbalice i one koje izvode, odnosno izriču pod jednakim okolnostima naseljeni Albanci u već spomenutoj pokrajini Molise.⁴ Pa i stanovnici Sardinije, u Orgosolu, prema nedavnom dopisu u torinskoj »Stampi«⁵ Carla Levija, autora poznatoga djela »Krist se zaustavio u Eboliju«, prevedena i na naš jezik, improviziraju svoje tužbalice. A nama se čini da su i tužbalice, koje je slušao Juraj Šižgorić u Šibeniku i njegovoj okolini, mogle biti također improvizirane i da je to glavna karakteristika naricaljke uopće, pa da bi prema tome tužbalice-pjesme (da se ponovo poslužimo Džakovićevim nazivom) bile neka vrsta mladega i u umjetničkom pogledu puno uspjelijeg oblika naricaljke, koja se pretvorila u pjesmu s određenim metrom, na granici lirike i epike, nešto žalosnijim i gnjevnijim (ako je po srijedi nasilna smrt oplakivanoga) sadržajem nego je sadržaj drugih takvih pjesama. Mora se, međutim, priznati da one ovako otisnute štampom djeluju jače od tužbalica-običaja, koje se — da bi bile u potpunosti doživljene — moraju slušati u povodu nečije smrti i nečijega stvarnog oplakivanja pri toj smrti. U ovom delikatnom pitanju morali bi se svakako konzultirati i etnolozi i muzikolozi-folkloristi prije nekoga konačnog suda.

Džaković je svoju antologiju podijelio u tri glavna dijela: na prvo doba ili devetnaesto stoljeće, na drugo doba ili doba poslije balkanskoga i prvoga svjetskog rata i na treće ili doba narodno-oslobodilačke borbe. U prvom dijelu, tj. u dijelu koje pripada XIX st. on objavljuje crnogorske i makedonske tužbalice (ove druge nije donio u originalu, nego u svom prijevodu) te istarsko naricanje. U drugom dijelu, koje pripada razdoblju poslije balkanskoga i prvoga svjetskog rata, donio je pjesme koje je sakupio jednim dijelom Novica Šaulić, a drugim sam on, urednik. Treći dio sadrži pjesme koje je također sakupio Džaković i one su mahom iz Crne Gore. I predgovor, a i sam izbor tekstova u ovoj knjizi, pokazuje da je njezin urednik svoj posao obavio s mnogo ljubavi prema građi koju je proučio. Šteta samo što nije svaku unesenu pjesmu označio brojem, jer bi mu među ostalim i povezanost između predgovora i teksta bila čvršća, preglednija.

U svakom od navedenih dijelova ove zanimljive knjige ima uspjelih primjera, a nadasve su takvi oni koji se zovu »De si mi se opremio« (str. 38—39), »Tanka jelvica moja« (str. 60), »Ja bi umom obrnula« (str. 68—69) i »Ni Obilić ne bi mogâ« (str. 131—132).

Olinko Delorko

² Improvizacija je, uostalom, i pjesma »Žena javče za mužem« iz okoline Jastrebarskoga u Žgančevoj zbirci »Hrvatske narodne pjesme, kajkavske« (v. br. 345) kao i njena varijanta pod b (v. str. 438—439).

³ O naricaljkama u hrvatskim mjestima pokrajine Molise. Rad Kongresa folklorista Jugoslavije u Varaždinu 1957, str. 143—151.

⁴ O. c.

⁵ V. br. 23 od 27. I 1963. str. 3 »Anche il lamento funebre a Orgosole denuncia un senso arcaico della morte«.